

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७५

प्रदेश सरकार (मन्त्रि परिषद्) बाट स्वीकृत मिति: २०७५/१०/१५

प्रस्तावना: प्रदेश नं. ५ अन्तर्गत मौलिक पहिचान भएका कृषि वस्तु तथा सेवाको उत्पादन तथा प्रवर्द्धन आधुनिक र समयसापेक्ष तरीकाबाट गर्न प्रदेश सरकारले निजी, कृषक सहकारी, स्थानीय तह, शैक्षिक तथा अनुसन्धान संस्था लगायतको सहकार्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने भएकोले, आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को बजेट नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं ६६ अनुसार यस आर्थिक वर्षदेखि प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रको कम्ती एक स्थानमा दिगो कार्यक्रम सञ्चालन गरी रोजगारी सिर्जना गर्दै कृषकको आयस्तर बृद्धि साथै खाद्य सुरक्षामा सुधार गर्ने उद्देश्यले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमलाई सरल, सहपारदर्शी र व्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्न प्रदेश सरकार (मन्त्रिपरिषद्) ले प्रदेश नं. प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७५ को दफा २ बमोजिम "स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७५" बनाई लागू गरेको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम "स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७५" हुनेछ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त लागू हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

- (क) "इकाई" भन्नाले दफा ९ उपदफा (१) बमोजिमको कार्यत्रय व्यवस्थापन इकाई सम्झनुपर्छ।
- (ख) "कार्यक्रम निर्देशक समिति" भन्नाले दफा ८ बमोजिम गठित समिति सम्झनुपर्छ।
- (ग) "कृषक समूह" भन्नाले सरकारी निकायमा दर्ता भएका कृषकहरू समूहलाई सम्झनुपर्छ।
- (घ) "कृषि सहकारी" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम गठन भई दफा २ गरिएको कृषि सहकारी संस्थालाई सम्झनुपर्छ।

- (ड) “कृषि विश्वविद्यालय” भन्नाले कृषि तथा वन विश्वविद्यालय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय वा सो अन्तर्गतका कृषि तथा पशुसम्बन्धी अध्ययन अध्यापन गराउने शैक्षिक संस्थाहरुलाई सम्झनुपर्छ ।
- (च) “कृषि वा पशुजन्य उत्पादन” भन्नाले कृषि क्षेत्रबाट उत्पादित खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, तेलहन, दलहन, मसला बाली, पुष्प, च्याउ, मह, दूध, मासु, अण्डा, ऊन आदि वस्तुलाई सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “गैर सरकारी क्षेत्र” भन्नाले नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायमा कानूनबमोजिम दर्ता भएको कृषक समूह वा समिति, सहकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, व्यावसायिक संगठन, फर्म, कम्पनी एवम् निजी उद्यमी समेतलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता” भन्नाले सम्बन्धित कार्यालय र साझेदारहरुका बीच स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम साझेदारीमा सम्पन्न गर्नका लागि गरिएको सम्झौता सम्झनुपर्छ ।
- (झ) “निर्देशनालय” भन्नाले प्रदेश मन्त्रालयअन्तर्गतको कृषि विकास निर्देशनालय र पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “निर्वाचन क्षेत्र” भन्नाले प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रहरुलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ट) “प्रचलित कानून” भन्नाले संघीय संसदबाट पारित भई नेपालको समग्र भू-भागमा लागू हुनेगरी जारी भएको ऐन तथा संघीय सरकारले बनाएको नियमावली समेत सम्झनुपर्छ ।
- (ठ) “मन्त्रालय” भन्नाले प्रदेश नं ५ को भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।
- (ड) “सम्बन्धित कार्यालय” भन्नाले मन्त्रालय मातहतका कार्यालयहरु सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) “स्मार्ट कृषि गाउँ” भन्नाले विशिष्टता अनुसारको बाली तथा पशुपंक्षी सुहाउँदो जलवायू तथा वातावरणमैत्री अभ्यास, सिंचाइ तथा आधुनिक उत्पादन प्रविधिको प्रयोग एवम् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गर्दै कृषिको उत्पादन, उत्पादकत्व र गुणस्तर वृद्धि गरी आयआर्जनमा संलग्न भएको कम्तीमा ५० घरधूरी भएको सिकाइयोग्य समुदाय सम्झनुपर्छ ।
- (ण) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र उपमहानगरपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।

- (त) "साझेदार" भन्नाले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालनको लागत सहभागितामा सञ्चालन गर्नका लागि ईच्छुक स्थानीय तह, निजी व्यवसायी, सहकारी, कृषि विश्वविद्यालय, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, गै.स.स. आदि समेत सम्झनुपर्छ।
- (थ) "विज्ञ केन्द्र" भन्नाले कार्यक्रम सञ्चालन हुने गाउँ कार्यक्षेत्र भएको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सम्झनु पर्दछ।
- (द) "ज्ञान केन्द्र" भन्नाले कार्यक्रम सञ्चालन हुने गाउँ कार्यक्षेत्र भएको कृषि ज्ञान केन्द्र सम्झनुपर्छ।

३. कार्यक्रमको उद्देश्य: यो कार्यक्रम देहायका उद्देश्य प्राप्तिका लागि सञ्चालन गरिनेछ।

- (क) कृषि उत्पादनलाई बजारमुखी, व्यवसायमुखी, नाफामुखी र आत्मनिर्भर बनाई कृषकहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरी दिगो आयस्तर वृद्धि गर्न "एक नमूना गाउँ" को रूपमा विकास गर्नु।
- (ख) बाँझो र खाली रहेका कृषि जग्गाको समूचित प्रयोग तथा स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत साधन र कृषि जैविक विविधताहरूको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्नु।
- (ग) कृषिक्षेत्रको वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिबाट दिगो खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चिता गर्दै निर्यात प्रवर्द्धनमा टेवा पुऱ्याउनु।
- (घ) महिला तथा युवा उद्यमशीलताको विकास गर्दै कृषिमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी हालको बेरोजगारी दरलाई न्यूनीकरण गर्दै लैजानु।

परिच्छेद - २

कार्यक्रमको विषयबस्तु

४. स्मार्ट कृषि गाउँमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमका सम्भाग तथा उपक्षेत्रहरू (१) प्रस्तावित स्मार्ट कृषि गाउँहरूमा अनुसूची-१ बमोजिमको मोडलमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछन्। उक्त कार्यक्रम सञ्चालनका लागि देहायबमोजिमका सम्भागहरू समावेश गरिनेछ।

तर, प्रस्तावित गाउँमा कुनै सम्भागअन्तर्गतका क्रियाकलाप तथा संरचनाहरू पहिलेनै रहेको अवस्था भएमा उक्त सम्भागका लागि छुट्टाइएको बजेट अन्य सम्भागमा लगानी गर्न सकिनेछ।

- (क) जलवायू स्मार्ट (Climate Smart): जलवायू स्मार्ट सम्भागतर्फ क्षेत्र विशेष जलवायू समानुकूलित प्रविधि र अभ्यासहरू (Site-specific Climate Resilient Technologies and Practices) अवलम्बन गरिनेछ । मौसमी प्रतिकूलतामा जुध्नसक्ने बालीका जात एवम् पशु नक्षकासाथै कम उर्जा तथा वातावरणमैत्री तथा कम उर्जा प्रयोग हुने रैथाने तथा उन्नत प्रविधि र अभ्यासहरू पर्दछन् । यस उपक्षेत्रअन्तर्गत कृषि सूचना केन्द्र (Agri-information Centre) लाई प्राथमिकतामा राखी जलवायू पूर्वानुमान र प्रचार प्रसार लगायतका अन्य कृषकलापहरू सञ्चालन गरिनेछन् । यसमा कूल आयोजना लागतको १० देखि २० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गरिनेछ ।
- (ख) सिंचाइ स्मार्ट (Irrigation Smart): यस सम्भागअन्तर्गत सम्भाव्यता र कम लागतका आधारमा वर्षेभरी सिंचाइको सुविधा सुनिश्चितता हुने खालका साना सिंचाइका संरचना तथा प्रविधिको अवलम्बन गरिनेछ । यस अन्तर्गत आकाशको पानी संकलन, प्लाष्टिक पोखरी निर्माण, थोपा सिंचाइ वा स्प्रिङ्कल सिंचाइ, सोलार पम्प र पोखरी निर्माण जस्ता कृषकलापहरू गरिनेछन् । यसमा कूल आयोजना लागतको २० देखि ३० प्रतिशत रकम खर्च गरिनेछ ।
- (ग) पोषकतत्व स्मार्ट (Nutrient Smart): दिगो भू-व्यवस्थापन वा भू-उपयोग नक्शाङ्कन, एकीकृत बाली तथा खाद्यतत्व व्यवस्थापन, माटोमा कार्वन सञ्चितीकरण गर्ने खेती पद्धति तथा बैज्ञानिक पशु आहार व्यवस्थापनका अभ्यासहरू अवलम्बन गरी माटोको उर्वरा शक्ति बृद्धि गर्ने तथा पशुपंक्षीमा पोषण व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाउने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ । यस उपक्षेत्रअन्तर्गत कूल आयोजना लागतको १० देखि २० प्रतिशत रकम खर्च गरिनेछ ।
- (घ) प्रविधि स्मार्ट (Technology Smart): परम्परागत ज्ञान र प्रविधिहरूलाई बढीभन्दा बढी प्रोत्साहन गर्दै कृषि तथा पशुपंक्षी पालनमा आधुनिक प्रविधिहरूको अवलम्बन, दिगो कृषि यान्त्रीकरणका लागि कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर, करार खेति, जग्गा चक्लाबन्दी, पशु नक्ष सुधारका अभ्यासहरू, एक स्वास्थ्य अवधारणा (One Health Approach)

लगायतका क्रियाकलापहरूमा जोड दिई बाली तथा पशुपंक्षीहरूको उत्पादकत्व बृद्धि गरिनेछ । यस उपक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरूमा कूल आयोजना लागतको ३० देखि ४० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गरिनेछ ।

- (ड) बजार स्मार्ट (Market Smart): यस सम्भागअन्तर्गत समुदायमा आधारित संकलन तथा प्रशोधन केन्द्रहरू विकास गरी औपचारिक बजारीकरणको विकास तथा मूल्य श्रृंखलामा आधारित दिगो बजार प्रवर्द्धन (Sustainable Market Promotion) गरिनेछ । किसानहरूलाई उत्पादित बस्तुको बजार मूल्य बारेमा निरन्तर जानकारी गराइनेछ । यस उपक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरूमा कूल आयोजना लागतको ३० देखि ४० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गरिनुपर्नेछ ।
- (च) अन्तरसम्बन्धित बिषयहरू: माथि उल्लेखित मुख्य ५ वटा सम्भागका उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा क्षमता विकास र सहसिकाइ (Capacity building and Co-learning), लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण (Gender & Social Inclusion), युवा उद्यमशीलता विकास (Youth Entrepreneurship Development), संस्थागत विकास (Institutional Development) र सहकार्य र सह-लगानी (Partnership and Co-financing) अन्तर सम्बन्धित क्षेत्र तथा बिषयहरूलाई समावेश गरिदै लगिनेछ । यसका लागि आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

परिच्छेद - ३

कार्यक्षेत्रको छनौट कार्यक्रम सञ्चालन विधि र व्यवस्थापन

५. कार्यक्षेत्रको छनौट तथा कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया: कार्यक्षेत्रको छनौट र कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया देहायबमोजिम हुनेछ:

- (क) पहिलो चरणमा यस कार्यक्रम प्रदेश नं ५ का १२ वटा जिल्लाहरूका प्रत्येक प्रादेशिक निर्वाचन क्षेत्रमा कम्तीमा एउटा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम प्रतिनिधित्व हुनेगरी सम्बन्धित प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रबाट निर्वाचित प्रदेश सभा सदस्यहरूको समन्वय र सिफारिसमा मापदण्ड अनुसारको ५२ गाउँहरू छनौट गरी सञ्चालन गरिनेछ ।

- (ख) छनौटमा परेका गाउँहरूले वाली प्रणाली, पशुपालन पद्धति, व्यावसायिक खेती एवम् स्थानीय आवश्यकता र विशिष्ट सम्भाव्यताको आधारमा अनुसूची-१ अनुसारको मोडल तथा दफा ४ अनुसारका सम्भाग भित्र रही प्रविधि र अभ्यासको सूची समेतको आधारमा कार्ययोजना बनाई कृषक वा पशुपंक्षीपालन समूह र सहकारीमार्फत दफा ७ वमोजिमको समिति गठन गरी सञ्चालन गरिनेछ ।
- (ग) कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न छनौट गरिएको गाउँका सबै घरधुरीलाई कृषक सहकारीमा आवद्ध गरिनेछ वा समूहहरूमा आवद्ध गराई कार्य शुरु गर्दै कृषि सहकारीमा रूपान्तरण गरिनेछ ।
- (घ) कार्यक्षेत्रमा कृषक समूह, पशुपालन समूह वा कृषि/पशुपंक्षी सहकारी पहिले नै गठन भई क्रियाशील रहेको अवस्थामा यथासम्भव उक्त समूह तथा सहकारीमार्फत एक स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समिति गठन गरी कार्य सञ्चालन गरिनेछ साथै आवश्यक देखिएमा सो समूह तथा सहकारीलाई पुनर्गठन समेत गर्न सकिनेछ ।
- (ङ) यस कार्यक्रममा सहभागी हुने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समिति सम्बन्धित स्थानीय तहमा दर्ता हुनुपर्नेछ । समितिले कार्यक्रम सञ्चालनको मर्म अनुरूप आफ्नो कार्यविधि तथा विधान आफै तय गर्नेछ ।
- (च) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि गठन भएका समितिले ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्र र ईकाईको सहयोग लिई स्मार्ट कृषि गाउँ स्थापनाको लागि क्षेत्रको प्राथमिकता तथा सम्भाव्यता अनुसार प्रविधि र अभ्यासहरूको पहिचान गरी वार्षिक कार्ययोजना बनाई सोही अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

६. स्मार्ट कृषि गाउँ छनौटका मापदण्डहरू: (१) स्मार्ट कृषि गाउँ छनौटका मापदण्डहरू देहायवमोजिम हुनेछन्:

- (क) सिफारिस भई आएका गाउँमा कम्तीमा मोटर बाटो, विद्युत, संचार, सिंचाइ, स्वास्थ्य आदि सुविधा भएको वा हुनसक्ने हुनुपर्नेछ ।
- (ख) छनौटका लागि सिफारिस भएका गाउँमा सिंचाइको सुविधा भएको वा हुने सम्भावना भएको हुनुपर्नेछ ।
- (ग) एक स्मार्ट कृषि गाउँमा कम्तीमा ५० घरधुरी परिवार समेटिनुपर्नेछ ।

- (घ) कृषि उत्पादनका लागि पहाडको हकमा कम्तीमा २५० रोपनी र तराईको हकमा ५० विघा जमिन क्लस्टरमा भएको हुनुपर्नेछ।
- (ङ) स्थानीय तहको प्राविधिक सल्लाहमा सम्भाव्य व्यावसायिक बाली तथा पशुपंक्षीलाई प्राथमिकता दिई बाली उत्पादनमा कम्तीमा प्रति वर्ष तीन वटा बाली अर्थात, जग्गा बांझो नराख्ने गरी बाली लगाएको वा लगाउन सकिने हुनुपर्नेछ।
- (च) प्रत्येक गाउँमा सम्भाव्यता र प्राथमिकताका आधारमा ५० प्रतिशत भन्दा बढि घरधुरीले प्रतिनिधित्व गर्ने बढीमा २ बाली तथा बस्तुहरुको छनौट गर्नुपर्नेछ।
- (छ) स्मार्ट कृषि गाउँ प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तथा अन्य आयोजनाहरुको कमाण्ड क्षेत्र बाहेकका क्षेत्रमा हुनुपर्नेछ।
- (ज) कृषि उपज, पशु तथा पशुजन्य उत्पादन पश्चातको बजारीकरण, उत्पादनहरुबाट लिन सकिने लाभ र विकार तथा फोहर व्यवस्थापनको उचित योजना भएको हुनुपर्नेछ।
- (झ) मानव तथा वातावरणीय प्रदूषण, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण तथा प्राकृतिक स्रोत साधनहरु आदि विषयमा संवेदनशील हुनुपर्नेछ।
- (२) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम लागू भएपश्चात कायम हुनुपर्ने मापदण्डहरु देहायबमोजिम हुनेछन्:

- (क) आधुनिक पशुपालन प्रविधि अपनाई पशुपालन कार्यक्रमका लागि कार्यक्रम लागू भएको वर्षबाट प्रति स्मार्ट कृषि गाउँमा कम्तीमा तपसिलको मापदण्ड अनुसारको परिमाण कायम हुनुपर्नेछ।
१. गाई वा भैसी दुहुनो कम्तीमा ३०० वटा प्रति गाउँ।
 २. भेडा बाख्रा माउ कम्तीमा ५०० वटा प्रति गाउँ।
 ३. ब्रोइलर कुखुरा कम्तीमा १०,००० प्रति लट वा ५ लट प्रति वर्ष प्रति गाउँ।
 ४. लेयर्स कम्तीमा १०,००० अण्डा प्रति दिन १५००० लेयर्स प्रति गाउँ।
 ५. ग्रामीण कुखुरा दोहोरो उद्देश्य (Dual purpose) ७५०० प्रति लट वा २ लट प्रति वर्ष प्रति गाउँ।
 ६. सुङ्गुर वा बंगुर बच्चा बिक्रिका लागि माउ ५० प्रति गाउँ र मासु fattening गरेको सुंगुर १५ प्रति लट प्रति गाउँ।

७. माछापालन पोखरी तराईमा १० विगाहा पहाडमा ५० रोपनी ।
- (ख) प्राविधिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त वाली र तिनका जात तथा पशुहरु र उन्नत नश्वहरुको प्रयोग गरी उत्पादन गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) छनौट भएका प्रत्येक गाउँहरुमा कार्यक्रम स्वीकृती पश्चात आधारभूत सर्वेक्षण कार्य सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र तथा विज्ञ केन्द्रले गर्ने, गराउनेछ । सोको आधारमा क्षेत्रफल, उत्पादन, आम्रदानी, रोजगारी आदि विषयहरु समावेश गरी अंकभार सहितको मूल्याङ्कन सूचकाङ्क तय गरी हरेक वर्ष प्रगति मापन गरिनेछ ।
- (घ) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम चार वर्षसम्म लगातार सञ्चालन गरिनेछ । प्रगति मूल्याङ्कन सूचकाङ्कका आधारमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेका निर्वाचन क्षेत्रमा आगामी वर्ष थप गाउँमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ भने प्रगती सूचकाङ्कका आधारमा कम्तीमा ५० प्रतिशत लक्ष्य प्राप्त नगर्ने गाउँहरुको कार्यक्रम रद्द गरिनेछ ।

७. स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समिति गठन: (१) कार्यक्रमलाई व्यवस्थितरूपमा कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम सञ्चालन हुने गाउँलाई प्रतिनिधित्व गर्ने कृषक, कृषक समूह तथा कृषि वा पशुपंक्षी सहकारीहरुबाट प्रतिनिधित्व हुनेगरी बढीमा ७ सदस्यीय एक गाउँस्तरीय कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिको गठन गरिनेछ ।

(२) गाउँस्तरीय कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुनेछ ।

- (क) वार्षिक कार्ययोजना बजेट व्यवस्थापन तथा कार्यक्रम पेश गर्ने ।
- (ख) स्थानीयस्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन, व्यवस्थापन र नियमित अनुगमन गर्ने ।
- (ग) कार्यक्रम सञ्चालन गरी अनुदान रकमको भुक्तानी माग गर्ने ।
- (घ) कृषि र पशुक्षेत्रसंग सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, ईकाइ र अन्य निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य मार्फत स्रोत परिचालन गर्ने ।
- (ङ) अनुभव र सिकाईको आदान प्रदान गर्ने, गराउने ।
- (च) बैंक खाता सञ्चालन गर्ने ।
- (छ) उपलब्धि तथा अन्य तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।

(३) हरेक स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रममा दफा ७ बमोजिम गठन भएको समितिले कृषि प्रणाली, व्यावसायिक खेती, पशुपालन पद्धति, एवम् स्थानीय आवश्यकता र विशिष्ट सम्भाव्यताको आधारमा दफा ४ बमोजिमको सम्भागअन्तर्गतका प्रविधि र अभ्यास समेटी कार्ययोजना बनाई कृषि ज्ञान केन्द्र वा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मार्फत ईकाइमा पेश गर्नुपर्नेछ।

(४) ईकाइमा कार्ययोजना प्राप्त भएपछि आवश्यक जाँचबुझ गरी ईकाइको समन्वयमा सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित समितिसँग कार्यक्रम सञ्चालनको विषयमा अनुसूची-२ बमोजिम सम्झौता गर्नेछ । यसरी गरिएको सम्झौताको १/१ प्रति सम्बन्धित स्थानीय तह र सम्बन्धित वडामा पठाउनुपर्नेछ ।

(५) समितिले कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने, अनुगमन मूल्यांकन गर्ने, प्रगति विवरण तयार गरी सरोकारवाला निकायमा पठाउनु पर्नेछ । साथै अनुगमन तथा मूल्यांकनमा आउने निकायलाई आवश्यक सहजीकरण गर्नुपर्ने छ ।

(६) कार्यक्रम सञ्चालनको लागि छनौट भएको गाउँमा चार वर्षसम्म प्रदेश सरकारको योगदान २५ प्रतिशतले क्रमशः घटाउँदै लगी चौथो वर्षमा पूर्णरूपमा सम्बन्धित स्थानीय तहको जिम्मेवारीमा रहने गरी हस्तान्तरण गरिनेछ। समग्र समिक्षाका आधारमा हरेक वर्ष थप नयाँ गाउँमा कार्यक्रम विस्तार गरिनेछ ।

८. कार्यक्रम निर्देशक समिति: (१) मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको संयोजकत्वमा तपशिल बमोजिमको कार्यक्रम निर्देशक समिति गठन हुनेछ ।

(क) मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	संयोजक
(ख) सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	सदस्य
(ग) सचिव, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	सदस्य
(घ) सचिव, भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	सदस्य
(ङ) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
(च) निर्देशक, कृषि विकास निर्देशनालय	सदस्य
(छ) निर्देशक, पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	सदस्य
(ज) प्रतिनिधि, (उपसचिवस्तर), मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सदस्य
(झ) प्रतिनिधि, (उपसचिवस्तर), सामाजिक विकास मन्त्रालय	सदस्य
(ञ) प्रतिनिधि, कृषि अनुसन्धान परिषद्, प्रदेश स्तरको कार्यालय	सदस्य
(ट) प्रमुख, कार्यक्रम व्यवस्थापन ईकाइ	सदस्य-सचिव

(२) कार्यक्रम निर्देशक समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार वर्षको कम्तीमा दुई पटक बस्नेछ । कार्यक्रम निर्देशक समितिले आवश्यकता अनुसार समितिको बैठकमा कार्यक्रमसंग सम्बन्धित बढीमा ३ जनालाई सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) कार्यक्रम निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ ।

(क) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न स्वीकृती दिने ।

(ख) कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक मानव संशाधन व्यवस्थापन, बजेट बाँडफाँड, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तथा अन्य व्यवस्थापन सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।

(ग) अर्द्धवार्षिक तथा वार्षिक प्रगति समिक्षा गरी आवश्यक निर्देशन गर्ने ।

(घ) कार्यक्रम सञ्चालनमा आवश्यक परेको खण्डमा यस कार्यविधिमा संशोधन सहित थप नीति निर्माण गर्न मन्त्रालयलाई राय दिने ।

(ङ) ईकाइको सिफारिसको आधारमा प्रत्येक आर्थिक वर्षमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिलाई पुरस्कृत गर्न र तोकिएको प्रगति सूचकाङ्क अनुसार ५० प्रतिशत प्रगति नपुऱ्याउने गाउँमा कार्यक्रम रद्द गर्ने सम्बन्धी निर्णय गर्ने ।

(च) पुरस्कारको राशी यस समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

९. कार्यक्रम व्यवस्थापन ईकाइ गठन: (१) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन, व्यवस्थापन, समन्वय एवम् सहजीकरण गर्नका लागि मन्त्रालयले उपसचिवस्तरको नेतृत्वमा एक कार्यक्रम व्यवस्थापन ईकाइको गठन गर्नेछ ।

(२) मन्त्रालयले ईकाइमा आवश्यक कर्मचारीहरू मन्त्रालय वा मातहतका निकायबाट सम्बन्धित सेवा समूह अनुसार खटाउनेछ । आवश्यकता अनुसार अन्य केही कर्मचारी प्रचलित कानूनबमोजिम करार सेवामा लिन सक्नेछ ।

(३) ईकाइमा खटिएका कर्मचारीको तलबभत्ता पदाधिकार रहेकै कार्यालयबाट भुक्तानी हुनेछ ।

१०. ईकाइको काम कर्तव्य र अधिकार: (१) ईकाइको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) आवश्यकता अनुसार अन्तरमन्त्रालय, संघीय सरकार एवम् स्थानीय तहसँग समन्वय, बजेट व्यवस्थापन, मानव संशाधन र तथ्याङ्क व्यवस्थापनको कार्य गर्ने ।
- (ख) योजना तर्जुमा सहजीकरण र कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक प्राविधिक सेवा टेवाको प्रवन्ध गर्ने ।
- (ग) कृषि ज्ञान केन्द्र र पशु सेवा विज्ञ केन्द्रहरूलाई परिचालन गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन एवम् तथ्याङ्कको व्यवस्थापन गर्ने ।
- (घ) कार्यक्रमको प्रगति र सिकाई चौमासिक अर्द्धवार्षिक तथा वार्षिक रूपमा समिक्षा बैठक आयोजना गर्ने तथा अभिलेखीकरण र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- (ङ) निर्देशनालय, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, कृषि विश्वविद्यालय, कृषि ज्ञान केन्द्र र पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, स्थानीय तहका प्राविधिक मार्फत प्राविधिको विकास र सुधार, समसामयिक अध्ययन र समस्यामा आधारित अनुसन्धान (Action Research) गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- (च) कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आवश्यक योजना तर्जुमा गर्न, सम्पन्न कार्यको प्राविधिक नापजाँच गर्न, कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन बनाउने समेतका सबै किसिमको प्राविधिक सहयोग आवश्यक भएमा सोको व्यवस्था गर्ने गराउने ।
- (छ) कार्यक्रमको नतिजामुखी कार्यान्वयनको लागि अन्य आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।
- (ज) प्राविधिकद्वारा तयार गरिएको डिजाईन स्पेसिफिकेसन तथा लागत अनुमान समितिको सिफारिसमा सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रबाट गराउने व्यवस्था मिलाउने ।
- (झ) समय समयमा मन्त्रालयले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

११. जनशक्ति करारमा लिन सकिने: (१) सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रले कार्यक्रम सञ्चालन हुने प्रत्येक नमूना कृषि गाउँमा आवश्यकता अनुसार परिचालन गर्ने गरी एक जना सहजकर्ता करारमा नियुक्ती गर्न सक्नेछ ।

(२) सहजकर्ता छनौट गर्दा स्थानीय महिलालाई विशेष प्राथमिकता दिईनेछ ।

(३) यसरी नियुक्ती गरिएको सहजकर्ताको यातायात तथा अन्य खर्च कार्यक्रमको बजेट रकमबाट नै कट्टा हुने गरी सम्बन्धित कार्यालयले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) सहजकर्ताको न्यूनतम शैक्षिक योग्यता एस.ई.ई. वा सो सरहको हुनु पर्नेछ। कृषि वा भेटेरिनरी विषयमा तालिम लिएकोलाई प्राथमिकता हुनेछ।

(५) सहजकर्ताको कार्यविवरण र जिम्मेवारी ईकाईसँगको समन्वयमा सम्बन्धित कार्यालयले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(६) सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रप्रति सहजकर्ता उत्तरदायी हुनुपर्नेछ।

(७) सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रले सहजकर्ताको कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गरी सञ्चालन समितिले सिफारिस गरेको खण्डमा मात्र खर्च रकम भुक्तानी हुनेछ।

(८) यस कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन र नतिजामुखी परिणामको लागि मन्त्रालयले कार्यक्रम डिजाईन तथा उपलब्धी सूचक, सोको मापन विधि तय, अध्ययन, विश्लेषण सेवा परामर्श र आधारभूत सर्वेक्षण, क्षमता विकास तालिम जस्ता कार्यहरूका लागि आवश्यक पर्ने विज्ञ सेवा कार्यक्रममा उल्लेख गरी प्रचलित कानूनबमोजिम व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद -४

आर्थिक कार्यविधि

१२. अनुदान रकम खर्च गर्ने तथा भुक्तानी लिने विधि र प्रकृया: (१) स्मार्ट कृषि गाउँका लागि लगानी अनुदान रकम मन्त्रालयको स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ।

(२) स्मार्ट कृषि गाउँहरूका लागि विनियोजित बजेट रकम सम्बन्धित ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रबाट प्रवाह गरिनेछ। सो कार्यक्रमका लागि स्मार्ट गाउँ वा स्थानीय तह वा समूह वा सहकारीको लगानि कूल बजेटको कम्तीमा २० प्रतिशत हुनुपर्नेछ। लगानि प्रत्येक वर्ष क्रमशः १० प्रतिशतले बढाउँदै लैजानुपर्नेछ।

(३) समितिले प्रस्ताव बमोजिमका कार्यक्रम सञ्चालनको लागि दफा १३ बमोजिमको मापदण्ड अनुसार खर्च गर्नुपर्नेछ।

(४) सम्झौता अनुसार आर्थिक सहयोग प्राप्त गर्ने गाउँस्तरीय कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिको संयोजक र सदस्यसचिवको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुनेगरी बैंक खाता खोल्नु पर्नेछ।

(५) समितिले प्रकृया पूरा गरी तोकिएको समय अवधि भित्र कार्य सम्पन्न गरी अनुदान रकम माग गर्नु पर्नेछ र सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र वा भेटेरिनरी अस्पताल

तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले स्वीकृत लागत अनुमान अनुरूप काम भए नभएको प्राविधिक जाँचबुझ गराई वास्तविक कामको आधारमा रकम भुक्तानी गर्नुपर्नेछ।

(६) अनुदान रकमको भुक्तानि स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिलाई गरिनेछ। यसरी भुक्तानि गर्दा समितिको निवेदन तथा निर्णय र कार्य सम्पन्न प्रगतिलाई आधार मानी अनुदान रकम उपलब्ध गराईनेछ।

(७) भुक्तानी गर्दा प्रचलित आर्थिक ऐन बमोजिम अग्रीम आयकर तथा कन्टिन्जेन्सि कट्टा गरिनेछ। कन्टिन्जेन्सी बापतको रकम विशेषज्ञ परामर्श सेवा, गाउँस्तर कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिको बैठक, निर्माण कार्यको सुपरभिजन, प्राविधिक सेवा सहजीकरण, कार्यक्रम सार्वजनिकीकरण तथा सहजकर्ता भत्ता व्यवस्थापन कार्य आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ।

(८) उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, खर्चको फाँटबारी तथा प्रतिवेदन राख्ने, खर्च रकमको आन्तरिक लेखा परिक्षण सार्वजनिक सुनुवाई आदि कार्य गर्ने, गराउने दायित्व सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिको हुनेछ।

१३. अनुदान रकमसम्बन्धी मापदण्ड: (१) प्रविधि हस्तान्तरणसँग सम्बन्धित अति आवश्यक क्रियाकलापहरू जस्तै: व्यवहारिक तालिम, सार्वजनिक सुनुवाई, भ्रमण, प्रविधि प्रदर्शन जस्ता प्रवर्द्धनात्मक कार्य (Promotional activities) आदिमा शतप्रतिशत अनुदान दिइनेछ।

(२) उत्पादन सामग्रीहरू जस्तै: बीउ विजन, प्राङ्गारिक विषादी, प्राङ्गारिक मल, नक्षसुधारका लागि बोका, माऊ बाखा तथा सिमेन, औषधि आदिमा अधिकतम ८५ प्रतिशतसम्म अनुदान दिइनेछ।

(३) पूँजीगत उत्पादन सामग्री एवम् पूर्वाधारहरूको निर्माण जस्तै: कुलो, सोलार सिंचाइ, प्राङ्गारिक मल उद्योग, फार्म मेशीनरी, संकलन केन्द्र, आधुनिक गोठ खोर, नक्ष सुधार केन्द्र, डिपिड ट्याङ्क, ट्रेभिस, भर्मि सेड, सूचना केन्द्र निर्माण आदिमा अधिकतम ८५ प्रतिशतसम्म अनुदान दिइनेछ।

परिच्छेद- ५

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१४. वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा प्रकाशन: कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न इकाईले ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रलाई परिचालन गरी स्थलगत भ्रमण एवम् प्राविधिक सहयोग प्रदान, सम्पन्न भएको कार्य प्रगति, खर्च तथा प्रतिफल एवम् सिकाईको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रकाशन गर्नुपर्नेछ।

१५. कार्यक्रमको अनुगमन: (१) यस कार्यविधि बमोजिम कार्यक्रम कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा मन्त्रालय, निर्देशनालय, इकाई, ज्ञान केन्द्र तथा विज्ञ केन्द्रले निरन्तर अनुगमन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यालयबाट हुने अनुगमन बाहेक स्थानीय तहले विनियोजित रकम र स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार समुदाय स्तरमा भैरहेको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रगतिको चौमासिक रूपमा अनुगमन गर्नेछ।

(३) कार्यक्रम व्यवस्थापन ईकाईले प्रदेश सभाका माननीय सदस्य तथा अन्य सरोकारवालाहरू सङ्ग समन्वय गरी संयुक्त रूपमा अनुगमन समेत गर्नेछ।

(४) उपदफा (१), (२) र (३) बमोजिम गरिने अनुगमनको प्रतिवेदन मन्त्रालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१६. कार्यक्रमको मूल्याङ्कन: (१) कार्यक्रमको लक्ष्य अनुसार प्रगति मूल्याङ्कन गर्न मन्त्रालयले कार्यक्रम निर्देशक समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा दुई पटक आयोजना गर्नेछ।

(२) कार्यक्रमको प्रगति मूल्यांकन गर्न निर्देशक समितिले स्थानीय तह, सरोकारवाला निकायहरू तथा सञ्चारकर्मीको सहभागितामा वर्षमा कम्तीमा एक पटक स्थलगत अनुगमन गर्ने र प्राप्त सूचनाका आधारमा मूल्याङ्कन गरी मूल्याङ्कन पश्चात प्राप्त पृष्ठपोषणलाई आगामी कार्ययोजनामा समावेश गरिनेछ।

(३) कार्यक्रम निर्देशक समिति, मन्त्रालय इकाई र निर्देशनालयले यस कार्यक्रमको अनुगमन निरीक्षण गरी आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछन्।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको निर्देशन पालना गर्नु कार्यक्रम कार्यान्वयन समिति, ईकाई, निर्देशनालय, ज्ञान केन्द्र, विज्ञ केन्द्र र सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ। साथै, कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिले कार्यक्रम सञ्चालन भएको स्थानमा विस्तृत विवरण झल्किने होर्डिङ बोर्ड राख्नुपर्ने र समिक्षात्मक कार्यक्रमहरूमा माग गरिए बमोजिम आवश्यक प्रस्तुती समेत गर्नुपर्नेछ ।

(५) कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिले अन्तिम भुक्तानी मागनुपूर्व सञ्चालित कार्यक्रमको सार्वजनिकीकरण समेत गरेको हुनुपर्नेछ ।

परिच्छेद -६

विविध

१७. अनुदान रकमको दुरुपयोग सम्बन्धमा: (१) सम्झौता अनुसारको कार्य नभएमा, प्राप्त रकम हिनामिना गरेमा वा नक्कली बिल भरपाई बनाई भुक्तानी लिएको प्रमाणित भएमा समितिलाई प्रचलित कानूनबमोजिम कारवाही गरी सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

(२) यस कार्यविधि अनुरूप अनुदानको दुरुपयोग गरेमा वा खर्चको विवरण पेश नगर्ने कार्यान्वयन समिति तथा सहकारी संस्थालाई प्रचलित कानूनबमोजिम कारवाही गरिनेछ ।

१८. अन्तिम व्याख्या गर्नसक्ने: यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा केही बाधा व्यवधान आइपरेमा वा द्विविधा उत्पन्न भएमा मन्त्रालयले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

१९. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा उल्लेखित विषयहरू यसै बमोजिम र अन्य व्यवस्थाहरू प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

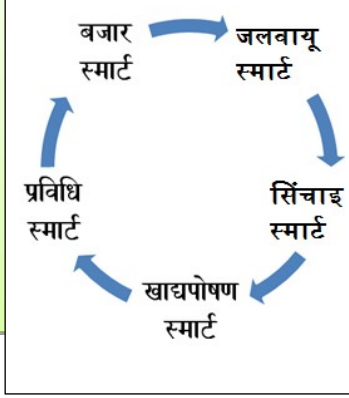
२०. कार्यविधिमा संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सक्ने: यस कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयले संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

२१. बाधा अड्काउ फुकाउने: यस कार्यविधिको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा मन्त्रालयले बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसूची-१

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम मोडल

- शीत भण्डारण र कृषि बजार
- समुदायमा आधारित संकलन केन्द्र / प्रशोधन केन्द्र
- डिजिटल बजार (कृषि र बजार सूचना प्रणाली)
- पूर्वखरिद सम्झौता र कृषि/पशु बीमा

- जलवायू पूर्वअनुमान
- जलवायू परिवर्तनअनुकूलन प्रविधि
- कृषि सूचना केन्द्र/पुस्तकालय
- सूचना र संचार

- सूचना र संचार प्रविधि
- एकीकृत बाली तथा पशु व्यवस्थापन
- कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर
- ग्रीन हाउस/नेट
- उच्च प्रविधि
- जग्गा एकीकरण
- करार खेती
- अगुवा किसान
- One health approach
- उन्नत पशु पालन

- भूमि उपयोग अध्ययन
- माटो परिक्षण र पोषक तत्व/सूक्ष्मतत्व विश्लेषण
- माटो स्वस्थता परिचयपत्र
- एकीकृत बाली खाद्यतत्व व्यवस्थापन/
- दिगो माटो व्यवस्थापन
- बैज्ञानिक पशु आहारा

- वर्षभरी सिंचाइ
- आकाशे पानी संकलन
- पोखरी
- सूक्ष्म सिंचाइ प्रविधि जस्तै थोपा सिंचाइ
- सोलार/पापा/वर्षा पम्प

अनुसूची २

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सम्झौता पत्रको नमूना

श्री (यसपछि प्रथम पक्ष भनिने) र जिल्ला
.....पालिका वडा नं. मा स्थापना भएको श्रीका अध्यक्ष
(यसपछि दोश्रो पक्ष भनिने) विच साझेदारी/सहकार्यमा आ.व. २०..... /..... को स्वीकृत स्मार्ट
कृषि गाउँ स्थापना सहयोग कार्यक्रमपालिका वडा नं. को
मा सञ्चालन गर्न तपसिल बमोजिमका शर्तका अधिनमा रही यो सझौता पत्रमा हस्ताक्षर गरी
लियाँ/दियाँ।

तपसील:

१. यो सम्झौता सम्झौता भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ ।
२. दोस्रो पक्षले कार्यालयको कार्ययोजना तथा लागत इष्टिमेट अनुसार स्मार्ट कृषि गाउँ सञ्चालन गरेको हुनुपर्नेछ । यसरी सञ्चालन गरिने गाउँको यस वर्षको कूल लागतको बढीमा प्रतिशतले हुन आउने रु. अक्षरूपीरकम अनुदान स्वरूप पहिलो पक्षले दोस्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउने छ ।
२. पहिलो पक्षले दोस्रो पक्षलाई कार्यक्रमको कार्य प्रगतिको मूल्याङ्कनका आधारमा अनुदान रकम उपलब्ध गराउनेछ । अनुदान रकम कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम सम्पन्न भए बमोजिम उपलब्ध गराईनेछ ।
३. दोस्रो पक्षले मूल्यांकन सूचकाङ्कका आधारमा कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
४. लागत ईष्टिमेट अनुसारका क्रियाकलापहरू दोस्रो पक्षले पहिलो पक्षको सहयोग लिई आफै सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
५. सम्झौता भएको मितिले १५ दिन भित्र कृषि गाउँको कार्ययोजना अनुसार कार्य शुरु गरिसक्नु पर्नेछ । यदि कार्य शुरु नभएमा सम्झौता स्वत रद्द हुनेछ ।
६. दोश्रो पक्षले यही २०..... सालमहिना गते भित्र लागत ईष्टिमेट तथा कार्ययोजना अनुसार कार्य सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ ।
७. दोस्रो पक्षले योजना तथा लागत ईष्टिमेट अनुसारका क्रियाकलापहरू आफैले नगरी कुनै अर्को पक्षलाई ठेक्कापट्टामा कार्यक्रम दिन पाईने छैन ।
८. यस सम्झौतामा उल्लेख भएका नियमहरू यसै बमोजिम र यसमा उल्लेख नभएका नियमहरू प्रचलित नियम कानून बमोजिम लागू हुनेछ ।

प्रथम पक्षको तर्फबाट

नाम, थर :

पद :

संस्थाको नाम र छाप :

मिति :

दोस्रो पक्षको तर्फबाट

नाम, थर :

पद :

संस्थाको नाम र छाप :

मिति :